

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA N. VĀLA [N. WAHL]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 29. novembrī¹

Lieta C-617/17

Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie S.A. w Warszawie
pret
Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,
piegaloties
Edward Detka u.c.

(*Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa, Polija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Prejudiciāls nolēmums – *Ne bis in idem* princips – Piemērošanas joma – Konkurence – Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana – Valsts konkurences iestādes pieņemts lēmums – Naudas sods, kas uzlikts, pamatojoties uz valsts konkurences tiesībām un Savienības konkurences tiesībām

1. Vai *ne bis in idem* princips ir jāpiemēro gadījumos, kad valsts konkurences iestāde vienā un tajā pašā lēmumā ir uzlikusi naudas sodu uzņēmumam par pretkonkurences rīcību, vienlaicīgi piemērojot valsts un Savienības konkurences tiesības? Tāda ir jautājuma, kas Tiesai uzdots šajā lietā, būtība.

I. Tiesiskais regulējums

A. Savienības tiesības

2. Regulā (EK) Nr. 1/2003² ir ietverti noteikumi par – tagadējo – LESD 101. un 102. panta īstenošanu. Regulā cita starpā ir ietverti noteikumi par valsts konkurences noteikumu un Savienības konkurences noteikumu vienlaicīgu piemērošanu.

3. 8. apsvērumā ir paskaidrots, ka, lai nodrošinātu Kopienas konkurences noteikumu efektīvu īstenošanu, dalībvalstu konkurences iestādēm un tiesām, piemērojot valstu konkurences tiesību aktus attiecībā uz līgumiem un darbībām, kas var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, ir jānosaka pienākums piemērot arī LESD 101. un 102. pantu.

4. Tālāk 9. apsvērumā ir paskaidrots, ka LESD 101. un 102. panta mērķis ir konkurences aizsardzība tirgū. Regulā nav liegts dalībvalstīm savā teritorijā īstenot valstu tiesību aktus, ar kuriem tiek aizstāvētas citas likumīgas intereses, ja šādi tiesību akti ir saskaņā ar Savienības tiesību aktu vispārējiem principiem un citiem noteikumiem. Ja šādos valstu tiesību aktos par galveno ir izvirzīts mērķis, kas atšķiras no konkurences aizsardzības tirgū, dalībvalstu konkurences iestādes un tiesas var piemērot šādus tiesību aktus savās teritorijās.

¹ Oriģinālvaloda – angļu.

² Padomes Regula (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti [LESD 101. un 102. pantā] (OV 2003, L 1, 1. lpp.).

5. Regulas 3. pants ir par attiecībām starp LESD 101. un 102. pantu un valstu konkurences tiesību aktiem. Tajā ir paredzēts:

“1. Ja dalībvalstu konkurences iestādes vai valstu tiesas piemēro valsts konkurences tiesību aktus attiecībā uz līgumiem, uzņēmumu apvienību lēmumiem vai saskaņotām darbībām [LESD 101. panta] nozīmē, kas minētā noteikuma nozīmē var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, tās attiecībā uz šādiem līgumiem, lēmumiem vai saskaņotām darbībām piemēro arī [LESD 101. pantu]. Dalībvalstu konkurences iestādēm vai valstu tiesām piemērojot valsts konkurences tiesību aktus jebkurai ļaunprātīgai izmantošanai, kas aizliegta ar [LESD 102. pantu], tās arī piemēro [LESD 102. pantu].

2. Valsts konkurences tiesību aktu piemērošana nedrīkst izraisīt to līgumu, uzņēmumu apvienību lēmumu vai saskaņotu darbību aizliegšanu, kuras var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm, bet kuras neierobežo konkurenci [LESD 101. panta 3. punkta] nozīmē vai kuras atbilst [LESD 101. panta 3. punkta] nosacījumiem, vai uz kurām attiecas [LESD 101. panta 3. punkta] piemērošanas regula. Šajā regulā dalībvalstīm nav aizliegts savā teritorijā pieņemt un piemērot stingrākus valstu tiesību aktus, kas aizliedz vai atļauj vienpusēju darbību, kurā iesaistīti uzņēmumi.

[..]”

6. Regulas 5. pantā ir aplūkotas dalībvalstu konkurences iestāžu pilnvaras. Tas ir formulēts šādi:

“Dalībvalstu konkurences iestādēm ir pilnvaras piemērot [LESD 101. un 102. pantu] atsevišķos gadījumos. Šim nolūkam tās pēc savas iniciatīvas vai uz sūdzības pamata var pieņemt lēmumus, ar kuru:

- pieprasa izbeigt pārkāpumu,
- nosaka pagaidu pasākumus,

[..].”

B. Valsts tiesību akti

7. 2000. gada 15. decembra Likuma par konkurences un patērētāju tiesību aizsardzību (turpmāk tekstā – “Likums par konkurences aizsardzību”)³ 8. pants ir šāds:

“1. Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana attiecīgajā tirgū, ko īsteno viens vai vairāki uzņēmumi, ir aizliegta.

2. Stāvokļa ļaunprātīga izmantošana var it īpaši izpausties kā:

[..]

(5) pretdarbība tādu apstākļu izveidei, kas ir vajadzīgi, lai rastos vai attīstītos konkurence.

[..]”

³ Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2000, Nr. 122, 1319. poz.).

8. Minētā likuma 101. pantā ir noteikts:

“1. Iestādes vadītājs ar lēmumu var uzlikt komersantam naudas sodu līdz 10 % no ienākumiem, kas gūti iepriekšējā finanšu gadā pirms soda uzlikšanas, ja šis komersants kaut vai neapzināti:

(1) ir pārkāpis 5. pantā noteikto aizliegumu, izņemot 6. un 7. pantā paredzētos atbrīvojumus, vai 8. pantā norādīto aizliegumu;

(2) ir pārkāpis [LESD 101. vai 102. pantu];

[..].”

II. Lietas fakti, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

9. Šī lieta ir par strīdu starp *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības biroja priekšsēdētājs; valsts konkurences iestāde; turpmāk tekstā – “VKI”) un *Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie S.A.*, Polijas apdrošināšanas kompāniju (turpmāk tekstā – “attiecīgais uzņēmums”), par naudas sodu, ko VKI uzlikusi attiecīgajam uzņēmumam par pretkonkurences rīcību.

10. Tā 2007. gada 25. oktobra lēmumā VKI norādīja, ka attiecīgais uzņēmums, veicot pasākumus konkurences novēršanai darba ņēmēju grupu dzīvības apdrošināšanas tirgū Polijā, ir ļaunprātīgi izmantojis dominējošo stāvokli šajā sektorā. Tika konstatēts, ka attiecīgais uzņēmums ir pārkāpis Likuma par konkurences aizsardzību 8. pantā norādīto aizliegumu. Tālāk VKI uzskatīja, ka šāda veida darbība var negatīvi ietekmēt ārvalstu apdrošinātāju iespēju piekļūt Polijas tirgum un līdz ar to var negatīvi ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm. VKI līdz ar to secināja, ka attiecīgais uzņēmums paralēli valsts konkurences tiesībām ir pārkāpis arī tagadējo LESD 102. pantu.

11. Ņemot vērā šo vērtējumu, VKI uzlika attiecīgajam uzņēmumam naudas sodu 50 361 080 Polijas zlotu (PLN) apmērā. Šis naudas sods sastāv no divām atsevišķi aprēķinātām summām. Viena summa tika aprēķināta par valsts konkurences tiesību pārkāpumu, bet otra – principā par Savienības konkurences tiesību pārkāpumu. VKI lēmumā ir konkrētāk paskaidrots, ka:

“1. Kā pamats soda apmēra noteikšanai ir jāpieņem [attiecīgā uzņēmuma] aplūkojamās darbības ilgums no 2001. gada 1. aprīļa līdz lēmuma par [Likuma par konkurences aizsardzību] normu pārkāpuma datumam, tas ir, 78 pilni mēneši (6 gadi un 6 mēneši).

2. Par šajā lēmumā norādīto aplūkoto darbību ietekmi uz tirdzniecību starp Savienības dalībvalstīm var būt runa tikai no brīža, kad Polija iestājās Eiropas Savienībā, tas ir, no 2004. gada 1. maija.

3. Soda par [LESD 102. panta] pārkāpumu (saistībā ar [Regulas Nr. 1/2003] 5. pantu) apmēra pamatā ir [attiecīgā uzņēmuma] darbības laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz nolēmuma par šo tiesību normu pārkāpumu pieņemšanas datumam, tas ir, 41 pilns mēnesis (3 gadi un 5 mēneši).

4. Laikposmā no 2001. gada 1. aprīļa līdz nolēmuma par minēto tiesību normu pieņemšanas datumam sods par [attiecīgā uzņēmuma] darbībām izriet no [Likuma par konkurences aizsardzību] 101. panta 1. punkta 1. un 2. apakšpunkta.

5. Laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz lēmuma par pārkāpumu pieņemšanas datumam [attiecīgā uzņēmuma] darbības ietekmēja gan valsts tirgu, gan dalībvalstu savstarpējo tirdzniecību, un attiecībā uz to (kopā ar 4. punktā minētajām normām) ir jāpiemēro arī [Regulas Nr. 1/2003] 5. panta normas.

6. Par valsts tiesību normu pārkāpumu, [...] ņemot vērā darbības ilgumu, [attiecīgajam uzņēmumam] tiek uzlikts sods 33 022 892,77 PLN apmērā, kas ir 65,55 % no sākumā norādītā soda kopējā apmēra.

7. Par [LESD 102. panta] normu saistībā ar Regulas Nr. 1/2003 5. panta pārkāpumu, ņemot vērā darbības ilgumu, kā arī tās iespējamo ietekmi uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, [attiecīgajam uzņēmumam] tiek uzlikts sods 17 358 187,23 PLN apmērā, kas ir 34,45 % no sākumā norādītā soda kopējā apmēra.”

12. Attiecīgais uzņēmums pēc tam, kad tas divas reizes bija neveiksmīgi pārsūdzējis VKI lēmumu divās zemākas instances tiesās, ir iesniedzis apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā. Attiecīgais uzņēmums šai tiesai ir apgalvojis, ka abas summas attiecas uz vienu un to pašu darbību un ka līdz ar to uzņēmumam naudas sods par vienu un to pašu darbību ir piemērots divreiz. Tas, kā tas apgalvo, ir *ne bis in idem* principa pārkāpums.

13. Šaubīdamās par pareizu šī principa interpretāciju Savienības tiesībās, iesniedzējtiesa nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

“1) Vai ir pieļaujama tāda Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. panta interpretācija, saskaņā ar kuru principa *ne bis in idem* piemērošana ir atkarīga ne tikai no pārkāpēja personas un faktiskajiem apstākļiem, bet arī no aizsargājamajām tiesiskajām interesēm?

2) Vai [Regulas Nr. 1/2003] 3. pants saistībā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalsts konkurences aizsardzības iestādes vienlaikus piemērotas Savienības konkurences tiesības un valsts konkurences tiesības aizsargā vienas un tās pašas tiesiskās intereses?”

14. Rakstveida apsvērumus iesniedza attiecīgais uzņēmums, VKI, Polijas valdība, kā arī EBTA Uzraudzības iestāde un Komisija. Saskaņā ar Tiesas Reglamenta 76. panta 2. punktu tiesas sēde šajā lietā nav notikusi.

III. Analīze

15. Uzdotot prejudiciālos jautājumus, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai, ņemot vērā *ne bis in idem* principu, valsts konkurences iestādei ir liegts vienā un tajā pašā lēmumā uzlikt naudas sodu uzņēmumam par pretkonkurences rīcību, piemērojot gan valsts konkurences tiesību normas, gan Savienības konkurences noteikumus.

16. Kā norādījušas visas puses, izņemot attiecīgo uzņēmumu, uz šo jautājumu jāatbild noliedzoši⁴.

17. Lai paskaidrotu, kāpēc tas tā ir, mana analīze sastāvēs no trim posmiem. Pirmajā posmā es izteikšu dažas vispārīgas piezīmes par *ne bis in idem* principa pastāvēšanas iemeslu. Otrajā posmā es iztirzāšu Tiesas judikatūras pamatprincipus attiecībā uz principa piemērošanu konkurences tiesību jomā. Trešajā un pēdējā posmā es aplūkošu *ne bis in idem* principa būtiskumu tiesvedībā iesniedzējtiesā.

⁴ Dažas no apsvērumus iesniegušajām pusēm norādīja, ka Tiesai būtu jāatsakās atbildēt uz prejudiciālajiem jautājumiem, jo pastāv viedoklis, ka uzdotie jautājumi nav būtiski, lai pieņemtu nolēmumu lietā, kas jāizskata iesniedzējtiesai. Es tam nepiekrītu. Apstākļi, ka *ne bis in idem* princips varētu nebūt piemērojams iesniedzējtiesas izskatāmajā lietā, uzdotos jautājumus nepadara par hipotētiskiem vai nebūtiskiem. Tieši otrādi, no lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu skaidri izriet, ka Tiesas sniegtā atbilde attiecībā uz *ne bis in idem* principa interpretāciju palīdzēs iesniedzējtiesai pasludināt spriedumu lietā, ko tā izskata.

A. *Ne bis in idem* principa pastāvēšanas iemesls

18. *Ne bis in idem* princips neapšaubāmi ir viens no jebkuras uz tiesiskuma balstītas tiesību sistēmas stūrakmeņiem⁵. Tā kā tas ir cieši saistīts ar *res judicata* principu, tas pastāv, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību un vienlīdzību; nodrošinot, ka, ja attiecīgā persona ir saukta pie atbildības un attiecīgajā gadījumā arī sodīta, šī persona var būt droša, ka tā netiks atkārtoti saukts pie atbildības par to pašu pārkāpumu. Savukārt, ja tā ir attaisnota, [šis] princips nodrošina, ka tā var būt droša par to, ka turpmākās tiesvedībās tā netiks saukta pie atbildības par to pašu pārkāpumu⁶.

19. Tiesa ir precizējusi, ka *ne bis in idem* princips ir piemērojams arī konkurences tiesībās – tiesību jomā, kas atkarībā no izvēlētās perspektīvas atrodas kaut kur pelēkā zonā starp krimināltiesībām un administratīvajām tiesībām⁷. Tiesas ieskatā *ne bis in idem* princips ir jāievēro tiesvedībās, kurās naudas sods ir uzlikts par konkurences tiesību pārkāpumiem, proti, līdz ar to uzņēmums nedrīkst tikt atkārtoti sodīts un nedrīkst tikt atkārtoti ierosināta lieta par pretkonkurences rīcību, par kuru tas ir sodīts vai par kuru atbildība ir noņemta ar agrāku lēmumu, kas nav pārsūdzams⁸.

20. Tomēr, tāpat kā citās tiesību jomās, arī konkurences tiesībās *ne bis in idem* princips var tikt piemērots tikai tad, ja ir ievēroti divi nosacījumi, proti, pirmkārt, ir atkārtota tiesvedība un, otrkārt, otrā tiesvedība ir par to pašu pretkonkurences rīcību.

21. Šie nosacījumi, proti, otrās tiesvedības esamība (*bis*) par to pašu pārkāpumu (*idem*) izriet tieši no Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 50. panta redakcijas, kurā ir noteiktas tiesības netikt divreiz tiesātam vai sodītam krimināllietā par to pašu noziedzīgo nodarījumu. Saskaņā ar šo tiesību normu “nevienu nedrīkst atkārtoti tiesāt vai sodīt krimināllietā par nodarījumu, par kuru viņš saskaņā ar tiesību aktiem [Eiropas] Savienībā jau ticis attaisnots vai notiesāts ar galīgu spriedumu”. Atspoguļojot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – “ECPAK”) 7. protokola 4. pantu, Hartas 50. pants jo īpaši skar tiesvedības atkārtošānu par tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem, par kuriem pieņemts galīgs lēmums.

22. Šeit ir jāatgādina, ka *ne bis in idem* princips *nav* mēraukla, pēc kuras konkrētā tiesvedībā tiek mērīts sodu (kriminālsodu) samērīgums. Tam ir cits pastāvēšanas iemesls, proti, tas nodrošina, ka pret pārkāpēju netiek secīgi ierosināta atkārtota tiesvedība un ka viņš netiek sodīts vairākas reizes par vienu un to pašu rīcību, un ka tā rezultātā konkrētā persona var būt droša, ka “viņ[a] ir izpir[kusi] savu vainu un viņa[i] nav jābaidās no jauna soda” par konkrēto rīcību⁹. Citiem vārdiem sakot, princips netiek piemērots, nosakot, vai ir atbilstoši, ka ar vienu rīcību tiek pieļauts vairāk nekā viens pārkāpums¹⁰, un vai sodu summēšana vienā tiesvedībā ir samērīga.

23. Nākamajā sadaļā es izklāstīšu šajā lietā uzdoto prejudiciālo jautājumu pamatā esošos Tiesas judikatūras pamatprincipus.

5 Tiesa pirmo reizi piemēroja [šo] principu spriedumā, 1966. gada 5. maijs, *Gutmann*/Komisija, 18/65 un 35/65, EU:C:1966:24, 119. lpp.

6 Skat. ģenerālvokāta D. Ruisa-Harabo Kolomera [*D. Ruiz-Jarabo Colomer*] secinājumus apvienotajās lietās *Gözütok* un *Brügge*, C-187/01 un C-385/01, EU:C:2002:516, 49. punkts.

7 Par principa piemērošanu jomās, kas nav “tīras” krimināltiesības, skat. J. Tomkins, “Article 50”, no: S. Peers u.c. (izd.), *The EU Charter of Fundamental Rights – A Commentary*, Hart Publishing, Oksforda, 2014, 1373.–1412., 1388.–1390. lpp.

8 Spriedums, 2012. gada 14. februāris, *Toshiba Corporation* u.c., C-17/10, EU:C:2012:72, 94. punkts un tajā minētā judikatūra.

9 Skat. ģenerālvokāta D. Ruisa-Harabo Kolomera secinājumus apvienotajās lietās *Gözütok* un *Brügge*, C-187/01 un C-385/01, EU:C:2002:516, 49. punkts.

10 Skat., piemēram, ECT 2001. gada 29. maija spriedumu *Fischer* pret Austriju, CE:ECHR:2001:0529JUD003795097, 25. punkts.

B. *Idem konkurences tiesībās*

24. Tiesa savā judikatūrā ir izstrādājusi konkrētus kritērijus, kas, iespējams, ierobežo *ne bis in idem* principa piemērošanas jomu konkurences tiesībās. Šie kritēriji attiecas uz principa tā sauktā *idem* komponenta interpretāciju. Proti, tie ir kritēriji, lai noteiktu, vai otrā tiesvedība ir par “to pašu pārkāpumu”¹¹.

25. Savienības tiesībās tas, vai runa ir par to pašu pārkāpumu, parasti tiek noteikts, pamatojoties uz divkāršu kritēriju, proti, faktiem un pārkāpējam ir jābūt vieniem un tiem pašiem. Savukārt juridiskā kvalifikācija vai aizsargātās intereses *ne bis in idem* principa piemērošanas vajadzībām nav noteicošie. Šo pieeju, precīzi atspoguļojot ECT neseno judikatūru¹², Tiesa ir piemērojusi lietās par policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās¹³.

26. Bet konkurences tiesībās tas tā nav. Pretēji iepriekšējā punktā aprakstītajai pieejai, no Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka konkurences tiesībās – it īpaši Komisijas un valstu konkurences iestāžu veiktajā dubultajā saukšanā pie atbildības un sodīšanā – svarīgas ir arī aizsargātās tiesiskās intereses. Citiem vārdiem sakot, *ne bis in idem* princips var tikt piemērots tikai tad, ja attiecībā uz *idem* komponentu pastāv trīs kumulatīvi kritēriji. Proti – salīdzinot tiesvedības, faktiem ir jābūt identiskiem, pārkāpējam ir jābūt vienam un tam pašam un aizsargātajām tiesiskajām interesēm ir jābūt vienām un tām pašām¹⁴.

27. Šis princips ir atrodams Tiesas spriedumā lietā *Wilhelm* u.c.¹⁵. Šajā lietā Tiesai tika uzdots jautājums, vai valsts konkurences iestāde var saukt pie atbildības par aizliegtu vienošanos, kura jau ir bijusi Komisijas lēmuma pamatā. Tiesa piekrita, ka valsts konkurences iestādei, ņemot vērā, ka valsts konkurences tiesībās un Savienības konkurences tiesībās pretkonkurences darbības tiek aplūkotas no dažādiem skatupunktiem, šāda iespēja pastāv. Proti, Savienības konkurences tiesībās tās tiek aplūkotas, ņemot vērā šķēršļus, kādi var rasties tirdzniecībā starp dalībvalstīm, savukārt valsts tiesiskā regulējuma ietvaros tās tiek aplūkotas, pamatojoties uz apsvērumiem, kas raksturīgi konkrētajam tiesiskajam regulējumam, un aizliegtās vienošanās tiek aplūkotas tikai šajā kontekstā. Tādējādi Tiesa noraidīja *ne bis in idem* principa piemērojamību šādā kontekstā¹⁶.

28. Ņemot vērā Tiesas viedokli lietā *Wilhelm* u.c., Tiesa ir izvērtējusi *ne bis in idem* principa piemērojamību un, it īpaši, *idem* esamību vairākos gadījumos konkurences tiesību jomā.

1. *Tiesas nostāja*

29. Ir jāsāk ar situāciju, kas faktiski visvairāk atgādina šīs lietas pamatā esošos apstākļus, proti, ar situāciju, kurā Komisija un valsts konkurences iestāde ir vērsušās pret vienu un to pašu pārkāpēju par vienu un to pašu pretkonkurences rīcību (aizliegtu vienošanos).

11 Skat., it īpaši, ECT 2009. gada 10. februāra spriedumu *Sergey Zolotukhin* pret Krieviju [Virspalāta], CE:ECHR:2009:0210JUD001493903, 81.–84. punkts, un 2015. gada 17. februāra spriedumu *Boman* pret Somiju, CE:ECHR:2015:0217JUD004160411, 33. punkts.

12 Turpat.

13 Skat., piemēram, spriedumus, 2006. gada 9. marts, *van Esbroeck*, C-436/04, EU:C:2006:165, 32. punkts; 2006. gada 28. septembris, *Gasparini* u.c., C-467/04, EU:C:2006:610, 54. punkts; 2006. gada 28. septembris, *van Straaten*, C-150/05, EU:C:2006:614, 41., 47. un 48. punkts; 2007. gada 18. jūlijs, *Kraaijenbrink*, C-367/05, EU:C:2007:444, 26. un 28. punkts, un 2010. gada 16. novembris, *Mantello*, C-261/09, EU:C:2010:683, 39. punkts.

14 Spriedumi, 2004. gada 7. janvāris, *Aalborg Portland* u.c./Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P, EU:C:2004:6, 338. punkts, un 2012. gada 14. februāris, *Toshiba Corporation* u.c., C-17/10, EU:C:2012:72, 94. punkts.

15 Spriedums, 1969. gada 13. februāris, *Wilhelm* u.c., 14/68, EU:C:1969:4.

16 Turpat, 3. un 9. punkts. Taču Tiesa noformulēja iebildumus. Tiesas ieskatā vienlīdzības princips nozīmē, ka iespējama soda noteikšanā ir jāņem vērā jebkurš agrāks represīvs lēmums. Skat. sprieduma 11. punktu, kā arī spriedumu, 1972. gada 14. decembris, *Boehringer Mannheim*/Komisija, 7/72, EU:C:1972:125, 3. punkts.

30. Lietā *Aalborg Portland*¹⁷ Tiesa noteica, ka uz *ne bis in idem* principu var atsaukties tikai tad, ja fakti, pārkāpējs un aizsargātās tiesiskās intereses ir identiski. Tiesas ieskatā šis princips tādējādi nodrošina, ka viena un tā pati persona nevar tikt sodīta vairāk nekā vienu reizi par to pašu nelikumīgo rīcību, lai aizsargātu to pašu tiesisko interesi¹⁸. Tiesa arī paskaidroja, ka uzņēmums nevar paļauties uz *ne bis in idem* principu, ja Komisija ir uzlikusi naudas sodu uzņēmumam par citādu rīcību nekā tā, kas piedēvēta uzņēmumam, un ja uz to attiecas valsts konkurences iestādes iepriekšējs lēmums. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad divi lēmumi skar savstarpēji nešķiramus līgumus un vienošanās.

31. Lietā *Toshiba*¹⁹ Tiesa atkārtoti uzsvēra *Aalborg Portland* pausto principu par faktu, pārkāpēja un aizsargāto tiesisko interešu identiskuma prasību. Lai gan ģenerālvokāte J. Kokote [*J. Kokott*] mudināja Tiesu atnest prasību par vienām un tām pašām aizsargātajām tiesiskajām interesēm un tā vietā aicināja piemērot divkāršu kritēriju par vieniem un tiem pašiem faktiem un pārkāpēju, kas tiek piemērots citās Savienības tiesību jomās, Tiesa tomēr šo ieteikumu neņēma vērā²⁰.

32. Tiesa tās spriedumā skaidri neaplūkoja jautājumu, vai ar valsts konkurences tiesībām un Savienības konkurences noteikumiem aizsargātās tiesiskās intereses šajā lietā bija vienādas. Šis jautājums patiesībā var tikt aplūkots no cita skatupunkta, proti, fakti abu tiesvedību pamatā nebija vienādi, līdz ar to *ne bis in idem* princips nebija jāpiemēro. Tiesas pamatojums šajā saistībā bija balstīts uz to, ka valsts konkurences iestāde naudas sodu uzņēmumiem, kas bija aizliegtas vienošanās dalībnieki, bija uzlikusi, lai sodītu par pret konkurenci vērstajām sekām, ko šī aizliegtā vienošanās bija radījusi konkrētajā dalībvalstī pirms tās pievienošanās Eiropas Savienībai. Savukārt Komisija iepriekš bija pieņēmusi lēmumu uzlikt naudas sodu tiem pašiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem, bet šis lēmums neattiecas uz sodu par sekām, kas radušās pirms pievienošanās²¹.

33. Turklāt lietā *Limburgse Vinyl*²² – lietā, kurā aktuāls bija jautājums, vai *ne bis in idem* princips varētu liegt Komisijai pieņemt otru lēmumu par to pašu pretkonkurences darbību gadījumos, kad Vispārējā tiesa ir atcēlusi Komisijas pirmo lēmumu, – Tiesa secināja, ka *idem* nepastāv. Tiesa secināja, ka principa piemērošana ir atkarīga no tā, vai par to, vai pārkāpums ir faktiski izdarīts, ir pieņemts nolēmums un vai tā vērtējuma likumīgums ir pārbaudīts. Tā kā lietā *Limburgse Vinyl* šāda nolēmuma nebija, Tiesa lēma, ka princips neliedz uzsākt jaunas tiesvedības par to pašu pretkonkurences darbību, ja pirmais lēmums ir atcelts procesuālu iemeslu dēļ, nepieņemot lēmumu pēc būtības par pretkonkurences rīcību. Tiesas ieskatā šis bija tāds gadījums, jo lēmums atcelt pirmo lēmumu nevarēja tikt uzskatīts par “attaisnojošu” lēmumu. Šādā situācijā ar jauno lēmumu uzliktais sods vienkārši aizstāja sodu, kas bija uzlikts ar pirmo lēmumu, kurā bija pieļautas procesuālas kļūdas²³.

34. Visbeidzot, Tiesa ir aplūkojusi *ne bis in idem* principa piemērojamību arī gadījumos, kad par vienu un to pašu pretkonkurences rīcību notiek vajāšana vai sodīšana gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās.

35. Piemēram, lietā *Showa Denko*²⁴ Tiesa noraidīja argumentu, ka *ne bis in idem* princips varētu tikt piemērots, kad Komisija īsteno no Savienības tiesībām izrietošās pilnvaras pēc tam, kad trešā valsts, pamatojoties uz tiem konkurences tiesību pārkāpumiem, kas ir piemērojami valstī, kuras iestādes ir iejaukušās to jurisdikcijas ietvaros, ir uzlikusi sodus starptautiska mēroga aizliegtas vienošanās dalībniekiem²⁵.

17 Spriedums, 2004. gada 7. janvāris, *Aalborg Portland u.c./Komisija*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P, EU:C:2004:6.

18 Turpat, 338.–340. punkts.

19 Spriedums, 2012. gada 14. februāris, *Toshiba Corporation u.c.*, C-17/10, EU:C:2012:72.

20 Turpat, 94. punkts. Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Toshiba Corporation u.c.*, C-17/10, EU:C:2011:552, 97.–134. punkts.

21 Spriedums, 2012. gada 14. februāris, *Toshiba Corporation u.c.*, C-17/10, EU:C:2012:72, 97.–103. punkts.

22 Spriedums, 2002. gada 15. oktobris, *Limburgse Vinyl Maatschappij u.c./Komisija*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P, EU:C:2002:582.

23 Turpat, 59.–62. punkts.

24 Spriedums, 2006. gada 29. jūnijs, *Showa Denko/Komisija*, C-289/04 P, EU:C:2006:431.

25 Turpat, 52.–56. punkts.

36. Judikatūrā saistībā ar paralēlu tiesāšanu vai sodīšanu, ko veikusi Komisija vai trešās valsts konkurences iestādes, Tiesa ir akcentējusi apstrīdētās rīcības starptautisko raksturu, kā arī atšķirības attiecīgajās tiesību sistēmās, tostarp materiālo tiesību normu par konkurenci lietderību un mērķi, kā arī konkrētās tiesiskās intereses, ko aizsargā Savienības konkurences noteikumi. Tā arī ir it īpaši norādījusi, ka šī situācija, kurā Komisija un trešās valsts iestādes iejaucas to jurisdikcijas ietvaros, ir jāaplūko šķirti no situācijas, kad pretkonkurences darbības ietilpst tikai Eiropas Savienības (un tās dalībvalstu) tiesību sistēmas teritoriālās piemērošanas jomā²⁶.

37. Tiesas judikatūra un, it īpaši, atsaukšanās uz trīskāršo kritēriju saistībā ar paralēlo tiesāšanu vai sodīšanu Eiropas Savienībā (vai Eiropas Ekonomikas zonā) rada dažus (būtiskus) jautājumus, kurus es īsi aplūkošu nākamajā sadaļā.

2. Apsvērumi par Tiesas piemēroto trīskāršo kritēriju

38. Judikatūras, kas izriet no *Aalborg Portland*, pamatojums ir atrodams arī iepriekš minētajā Tiesas spriedumā lietā *Wilhelm* u.c. Tomēr ir jāņem vērā arī tas, ka lieta tika izskatīta Eiropas integrācijas pirmajās desmitgadēs. Tajā laikā pastāvēja pieņēmums, ka valsts konkurences tiesībām un (toreizējās) Savienības konkurences tiesībām ir dažādi mērķi un ka tās līdz ar to aizsargā dažādas tiesiskās intereses. Taču ne Harta, ne ECPAK 7. protokols tajā laikā nebija spēkā²⁷.

39. Savukārt mūsdienu Eiropas Savienībā, manuprāt, nozīmes aizsargātajām tiesiskajām interesēm piešķiršana, nosakot *idem* esamību, ir problemātiska divu iemeslu dēļ.

40. Pirmkārt, valstu tiesību normas un Savienības tiesību normas arvien vairāk satuvinās; tādēļ šķiet, ka Tiesas pamatojums lietā *Wilhelm* u.c., atbilstoši kuram valsts konkurences tiesībās un Savienības konkurences tiesībās pretkonkurences darbība tiek aplūkota no dažādiem skatupunktiem, vairs nav pilnīgi pareizs. Zināmā mērā kritērija praktiskā nozīme Komisijas un valsts konkurences iestāžu paralēlās tiesāšanas un sodīšanas kontekstā var būt apšaubāma.

41. Ievērojot iepriekš minēto, var būt arī gadījumi, kad pārklāšanās varētu nebūt pilnīga; tas ir atzīts Regulā Nr. 1/2003, sekundārajā tiesību aktā, kura mērķis ir koordinēt Savienības konkurences tiesību piemērošanu un attiecīgos gadījumos nodrošināt, lai valsts konkurences iestādes piemērotu LESD 101. un 102. pantu izmeklēšanās, kas ietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm. Savukārt šīs regulas 9. apsvērumā ir noteikts, ka, ja valstu tiesību aktos par galveno ir izvirzīts mērķis, kas atšķiras no konkurences aizsardzības tirgū (LESD 101. un 102. panta mērķi), dalībvalstu konkurences iestādes un tiesas var piemērot šādus tiesību aktus savās teritorijās. Tomēr es uzskatu, ka mūsdienās šāds gadījums ir retums.

42. Otrkārt un būtiskāk, starp trīskāršo kritēriju, kas tiek piemērots konkurences tiesībās, un Hartas 50. pantu pastāv zināms saspilējums. Citiem vārdiem sakot – vai trīskāršais kritērijs ir saderīgs ar Hartas 50. pantu?

43. Manuprāt, šis ir pamatots jautājums.

26 Spriedumi, 2006. gada 29. jūnijs, *Showa Denko*/Komisija, C-289/04 P, EU:C:2006:431, 51. un 53. punkts, un 2006. gada 29. jūnijs, *SGL Carbon*/Komisija, C-308/04 P, EU:C:2006:433, 29. un 31. punkts. Diskusiju par to, kādēļ *ne bis in idem* princips nekādā gadījumā nevar tikt piemērots gadījumos, kad dažādās tiesās notiek dubulta tiesvedība, ja vien nepastāv starptautiska vienošanās, ka šis princips būtu piemērojams, skat. ģenerāladvokāta A. Tizzano [A. Tizzano] secinājumus lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, C-397/03 P, EU:C:2005:363, 94.–99. punkts.

27 Sarežģījumi, kas tajā laikā pastāvēja, piemērojot *ne bis in idem* principu konkurences tiesībās, ir detalizēti izklāstīti ģenerāladvokāta A. Meirā [H. Mayras] secinājumos lietā *Boehringer Mannheim*/Komisija, 7/72, EU:C:1972:107, 1293. un nākamie punkti.

44. Man šķiet, ka Tiesa neuzskata šo problēmu par mazsvarīgu. Lai gan Tiesa atsaucās uz trīskāršo kritēriju lietā *Toshiba*, tā tomēr izslēdza *ne bis in idem* principa piemērošanu minētajā lietā uz cita pamata, norādot, ka fakti, kas bija pamatā diviem secīgiem (Komisijas un valsts konkurences iestādes pieņemtiem) lēmumiem, nebija identiski. Šī atšķirība, iespējams, ļāva Tiesai skaidri neaplūkot trīskāršo kritēriju, kurš turpmāk noteikti būs pamats citiem strīdiem.

45. Man ir grūti rast pamatotus iemeslus tam, kādēļ trīskāršo kritēriju būtu jāturpina piemērot konkurences tiesībās.

46. Es sliktos piekrist ģenerālvokātei J. Kokotei, ka *ne bis in idem* princips, kas iekļauts Hartas 50. pantā, ir jāinterpretē vienādi visās Savienības tiesību jomās, pienācīgi ņemot vērā ECT judikatūras prasības²⁸. Tas vien, ka konkurences tiesības neietilpst krimināltiesību “kodolā” vai ka sodiem konkurences tiesību jomā, lai nodrošinātu efektīvu konkurences aizsardzību, ir jābūt ar pietiekami preventīvām sekām, manuprāt, nav pietiekams iemesls, lai ierobežotu Hartā nodrošināto aizsardzību konkurences tiesību jomā.

47. Risks, ka vairākas konkurences iestādes var uzsākt tiesvedību pret vienu un to pašu uzņēmumu par vienu un to pašu rīcību (jo šīs rīcības faktiskās vai iespējamās sekas izplatās visā Eiropas Savienībā), šķiet, atbilst konkurences tiesību īstenošanas decentralizētajai sistēmai, kas izveidota ar Regulu Nr. 1/2003. Tas ir tā, neraugoties uz to, ka regulā ir ietverti daži noteikumi ar mērķi izvairīties no paralēlās tiesāšanas²⁹. Ar Regulu Nr. 1/2003 radītās īstenošanas sistēmas dēļ uz *ne bis in idem* principa piemērošanu, manuprāt, nebūtu jāattiecinā pārlieku apgrūtinājoši kritēriji.

48. Efektīva konkurences aizsardzība Eiropas Savienībā, pienācīgi ņemot vērā to uzņēmumu tiesības, kas darbojas iekšējā tirgū, var tikt panākta, nepaļaujoties uz aizsargāto tiesisko interešu identiskuma prasību. Pamatojoties uz divkāršo kritēriju, kas balstīts uz faktu un pārkāpēja identiskumu, *ne bis in idem* princips vienkārši novērstu situāciju, kurā vairāk nekā viena konkurences iestāde uzliek sodu par (reālo vai paredzamo) pret konkurenci vērsto ietekmi, kas radusies no konkrētas rīcības, ja šie sodi attiecas uz vienu un to pašu teritoriju un vienu un to pašu laikposmu Eiropas Savienībā. Savukārt tas neliegtu iespēju vairāk nekā vienai konkurences iestādei tiesāt vai sodīt par konkurences ierobežojumiem, kas radusies no vienas un tās pašas rīcības dažādās teritorijās vai dažādos laikposmos³⁰.

49. Ņemot vērā, ka konkurences tiesībās apstrīdētās rīcības ietekme, kas saistīta ar konkrētu teritoriju un konkrētu laikposmu, ir svarīgs faktu komponents, divkāršais *idem* kritērijs var nodrošināt efektīvu saukšanu pie atbildības par pretkonkurences rīcību Eiropas Savienībā. Tas arī nodrošina lielāku tiesisko noteiktību uzņēmumiem. Vēl svarīgāk – tas atbilst Hartas 50. panta prasībām, kas interpretētas atbilstoši ECT judikatūrai.

50. Diemžēl šī lieta nevieš skaidrību šajā jautājumā.

C. Šī lieta – *bis un idem* neesamība

51. Kā minēts jau iepriekš, uzdotie prejudiciālie jautājumi norāda uz iesniedzējtiesas šaubām par trīskāršā kritērija, kas attiecas uz iepriekšējā daļā aplūkoto *idem* identifikāciju, atbilstību Hartas 50. pantam.

28 Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Toshiba Corporation* u.c., C-17/10, EU:C:2011:552, 120.–122. punkts.

29 Skat. it īpaši regulas 13. pantu par tiesas procesu apturēšanu vai izbeigšanu.

30 Ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumi lietā *Toshiba Corporation* u.c., C-17/10, EU:C:2011:552, 131. punkts. Taču šādos gadījumos būtu pienācīgi jāņem vērā vispārīgā prasība, kas pausta lietā *Wilhelm* u.c. Līdz ar to, nosakot iespējamo sodu, ir jāņem vērā jebkurš agrāks represīvs lēmums. Skat. spriedumu, 1969. gada 13. februāris, *Wilhelm* u.c., 14/68, EU:C:1969:4, 11. punkts.

52. Nevar būt pietiekami uzsvērts, ka, lai piemērotu *ne bis in idem* principu, ir jāpastāv arī *bis elementam*. Tas skaidri izriet gan no paša principa formulējuma, gan arī no Hartas 50. panta. Tas arī skaidri izriet no ECT judikatūras³¹. Ciktāl man zināms, Tiesa šī principa iespējamus pārkāpumus ir aplūkojusi tikai gadījumos, kad ir bijušas secīgas tiesvedības³².

53. Lietā, ko izskata iesniedzējtiesa, *bis* komponents nepastāv. Jāuzsver, ka no lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu skaidri izriet, ka VKI ir pieņēmusi vienu lēmumu un uzlikusi vienu naudas sodu (ko veido divas daļas), vienlaicīgi piemērojot valsts un Savienības konkurences tiesības.

54. Tādējādi *ne bis in idem* princips šajā situācijā nav piemērojams.

55. Pamatojoties uz Tiesai pieejamo informāciju, šķiet, ka pamatlietā risināmais jautājums ir, vai metodika, saskaņā ar kuru VKI uzlika naudas sodu, ir samērīga³³.

56. Lai gan soda samērīgums ir jānosaka iesniedzējtiesai, tomēr īpaši ir jāpiemin Regula Nr. 1/2003. Piemērojot Regulu Nr. 1/2003, Savienības likumdevēja mērķis bija nodrošināt, lai valsts konkurences iestādes (valsts konkurences tiesību vietā vai paralēli tām) piemērotu LESD 101. un 102. pantu. Kā noteikts 3. pantā, regulas mērķis ir arī nodrošināt, lai valsts konkurences iestādes nepieņemtu lēmumus, kas kavētu Savienības konkurences noteikumu efektivitāti. Citiem vārdiem sakot, ar regulu patiesībā (attiecīgos gadījumos) valsts konkurences iestādes tiek iedrošinātas vienlaicīgi piemērot valsts konkurences tiesības un Savienības konkurences tiesības. Ciktāl tas skar naudas sodu samērīgumu, regulā tomēr nav paredzēti noteikumi, kā valsts konkurences iestādēm attiecīgajos apstākļos būtu jāaprēķina naudas soda apjoms. Regulas 23. pantā vienkārši ir noteikti Komisijas uzliktā naudas soda griesti, – tie ir 10 % no ienākumiem, ko attiecīgais uzņēmums guvis iepriekšējā finanšu gadā.

57. Šajā lietā es neredzu neko, kas liecinātu par samērīguma principa pārkāpumu.

58. Patiesībā VKI piemērotā metodika, nosakot naudas sodu, ir uzskatāms piemērs tam, kā valsts konkurences iestāde var vienā lietā paralēli piemērot valsts konkurences tiesības un Savienības konkurences tiesības. Naudas sods sastāv no divām daļām, kurās ir paredzēts sods par apstrīdētās rīcības sekām saistībā ar diviem laikposmiem, – pirmās daļas pamatā ir valsts konkurences tiesību pārkāpums pirms 2004. gada 1. maija, kad Polija pievienojās Eiropas Savienībai, bet otrās daļas pamatā ir Savienības konkurences noteikumu (un valsts konkurences tiesību) pārkāpums pēc šī datuma. Ciktāl tas attiecas uz otro laikposmu, VKI ir ņēmusi vērā apstākli, ka apstrīdētā rīcība ietekmē (varētu ietekmēt) tirdzniecību starp dalībvalstīm (papildus rīcības sekām Polijā). Šī “pārklāšanās” ir jautājums, kas saistīts ar metodiku, kura tikusi piemērota, nosakot naudas sodu par konkurences tiesību pārkāpumu. *Ne bis in idem* princips to neaizliedz.

59. Ņemot vērā iepriekš minēto, uz uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem ir jāatbild, ka *ne bis in idem* princips nav piemērojams tādos apstākļos, kādi ir pamatlietā.

31 Skat., piemēram, ECT 2006. gada 7. decembra spriedumu *Hauser-Sporn* pret Austriju, CE:ECHR:2006:1207JUD003730103, 42. punkts un tajā minētā judikatūra. Skat. arī https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_Protocol_7_ENG.pdf (skatīts 2018. gada 19. oktobrī), 30. un 31. punkti.

32 Tādējādi *bis* komponenta izraisītais jautājums par interpretāciju vispārīgi ir kļuvis par pareizu “galīga lēmuma” interpretāciju. Skat., piemēram, spriedumus, 2006. gada 28. septembris, *Gasparini* u.c., C-467/04, EU:C:2006:610, 31. un 32. punkts; 2006. gada 28. septembris, *van Straaten*, C-150/05, EU:C:2006:614, 51. un 58. punkts, un 2008. gada 22. decembris, *Turansky*, C-491/07, EU:C:2008:768, 35. un 36. punkts. Nesen Vispārējā tiesa nepārprotami noraidīja apgalvojumu, ka būtu iespējams atsaukties uz *ne bis in idem* principu gadījumos, kad vienā lēmumā ir uzlikti vairāki naudas sodi. Spriedums, 2017. gada 26. oktobris, *Marine Harvest/Komisija*, T-704/14, EU:T:2017:753, 307.–344. punkts. Tiesa šobrīd izskata par spriedumu iesniegto apelācijas sūdzību.

33 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2008. gada 18. decembris, *Coop de France Betail et Viande* u.c./Komisija, C-101/07 P un C-110/07 P, EU:C:2008:741, 130. punkts. No Tiesas argumentācijas var secināt, ka jautājums par to, vai uzņēmums ir divreiz sodīts par vienu un to pašu pārkāpumu, ir jāvērtē, ņemot vērā samērīguma principu.

IV. Secinājums

60. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, iesaku Tiesai uz *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa, Polija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Ne bis in idem princips nav piemērojams tādos apstākļos, kādi ir pamatlietā.